

Nf. 23.

PROGRAMMA SACRVM,

QVO

ACADEMIAE FRIDERICIANÆ

PRORECTOR

IOACHIMVS LANGIVS,

S. S. THEOLOGIAE DOCTOR ATQVE PROF. ORD.

VNA CVM

CANCELLARIO & PROFESSO-

RIBVS RELIQVIS,

CIVES ACADEMICOS

AD FESTVM PENTECOSTALE

ANNI M DCC XXXI.

SANCTE CELEBRANDVM

INVITAT,

EISQVE

INGENTEM AERIS COMMOTIO-

NEM, EFFVSIONIS SPIRITVS SANCTI

COMITEM,

EX ACTOR. II, 2.

CONSIDERANDVM PROPONIT.

ae.

H A L A E

TYPIS ORPHANOTROPHIL.

PROGRAMMA SACRVM
 1719
 ACADEMIAE FRIDERICIANAE
 PRORECTOR
 IOACHIMVS LANGVVS
 S. THEOLOGICAE DOCTOR ATQVE THEOL. ORD.
 VNI CVR.
 CANCELLARIO & PROFESSO-
 RIBVS RELIGIOSIS
 CIVIBVS ACADEMICIS
 AD FESTVM PENTECOSTAE
 ANNI MDCCLXXI
 SANCITAE GELBERGANDVM
 INVITATI
 HUIVS
 INGENIUM AERIS COMMOTIO
 NEM FRETUOSIS SPIRITVS SANCIT
 COMITEN
 EX ACTOR. II. 2.
 CONSIDERANDVM PROHIBIT.

 HALLAE
 TYPIS ORTHOGRAPHICIS

Resurrectionem IESU CHRISTI cum ingenti terra motu conjunctam fuisse, ex nupero programmate paschali intellexistis, CIVES CHARISSIMI. Nunc, quomodo solemnem spiritus sancti effusionem gravior aeris concussio comitata sit, ex divinis tabulis accipite. LUCAS, iacer historicus, rem illam ita narrat: *Vt autem peruentum est ad diem quinquagesimum, quum omnes Christi discipuli simul essent in eodem loco, ἐγένετο ἄφνω ἐν τῷ ἀέραν ἦχος, ὡς περ Θεομιμένης πνοῆς εἰσάτης, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον, ὃ ἦσαν καθήμενοι, hoc est, exstitit repente de caelo sonus, quasi vehementis status ruentis, totamque domum replevit, ubi sedebant. Act. II, 1. 2.*

Aerem, qui Solymorum urbem ambiebat, vehementer hic commotum agitatamque fuisse, verba, vel obiter lecta, fati produnt. At vero singularis illius agitationis modus dignus est, qui propius consideretur. Incurrebat ille non in oculos (vti ignium adparentium flammulae, apostolorum capitibus imminentes) sed in aures; vnde ἦχος a Luca adpellatur, quo nomine Graeci qualemcunque sonum, siue reciprocum ac repercussum, quem Latini *echo* vocant, siue alia ratione effectum, * designare solent.

A 2

Fue-

* Sic σαλπγγος ἦχος, *tuba sonitus*, Ebr. XII, 19. In Graeca V. T. versione haec vox respondet Ebraeorum vocibus נשׁוּן *strepitus*, 1 Sam, XIV, 8. רִנּוּן *tumultus*, Psal. LXV, 7. צרר *clangor*, Psal, CL, 3. Lutherus vertit, *ein Brausen*, alii *ein Schall*.

Fuere, qui tonitruum fragorem icumque, quem veteres tonum dixere*, cum procella coniunctum, ex improviso aurium putant.** Sed quum diuinus Scriptor ἤχοι existisse adfirmet, non cum flatu procelloso vnitum, sed ὡς, ad instar flatus cum impetu ruentis; verisimilius est, personuisse auram valido stridore, qualem efficere solent

*Luctantes venti, tempestatesque sonora. ****

Non igitur tunc grassabatur sæui turbinis furor, obuia quæque profternens, montesque disiiciens, vt i Reg. XIX, II. sed sonitus tantum audiebatur, ei similis, qui aures percellere solet, quum

Veni, velut agmine facto,

*Qua data porta, ruunt, & terras turbine perflant;**

qui aeris strepitus commate sexto Φωνή, vox, vocatur; ** quamuis ibi HUGO GROTIUS vocem humanam, seu rumorem, intelligere malit. Non erat, ERASMO ROTERODAMO *** interprete, boreas, e nubibus frigus aspirans: neque erat notus, e palustribus locis

10-

* Teste SENECA, *quæst. nat. lib. II. c. 56.* Antiqui aut tonitruum dixerunt, aut tonum.

** Vt SANCTIVS ad h. l. B. SPENERVS, in der *euang. Lauterkeit, part. II. p. 831.* Einige haben die Gedanken, daß es ein Knall gewesen, wie eines Donnersehlags, der mit einem Windesbrausen gehöret worden. Es war aber solcher Knall etwas ganz außerordentliches, und dienete zu Ehren dem heiligen Geist, der ietzo seinen Einzug halten sollte. Wir machens vergleichen mit der Laßung der Stücke oder Canonen, die etwa bey einem föhlennen Einzuge dem Einziehenden zu Ehren geschieber. Pertinet huc etiam eorum opinio, qui Bath Kohl seu filiam vocis auditam putant, qua Ioh. XII, 28. audita, quidam dicebant, Ἐγορῆν ὑργοίνας, v. 29.

*** Phrasi VIRGILII *Aen. lib. I. v. 57.*

* Vti rursus VIRGILIUS loquitur *Aen. lib. I. v. 86.*

** Add. Ioan. III, 8. τὴν Φωνὴν αὐτοῦ scil. πνεύματος, ἀκούεις, vocem, vel sonum venti audis. LUTHERVS bene: Du hörest sein Sausen wohl.

*** In *paraphrasi* N. T. ad Act. II, 2.

reporem pestiferum adferens corporibus. Sonitus erat, qui neminem terruit, sed omnium animos expergescit ad promissi Spiritus expectationem.

Diuersum quoque a communi vento tramitem tenebat. Non enim siue ab ortu vel occasu, siue a septentrione vel meridie in oppositum latus recta via ferebatur; sed factio in superiori aeris regione initio, deorsum per gradus quasi descendebat, donec in domum, quam Christi discipuli occupant, innoxio impetu ingressus, eam stridore suo totam impleret.

Vti vero nuper diuini consilii arcana circa terræ motum, dominicæ resurrectionis comitem, pie scrutati sumus: ita nunc etiam in causas ac fines diuine sapientiæ, circa hanc aeris commotionem, modestè inquiramus.

Ac generatim quidem hic sonus quasi stridentis venti non medium illud vehiculumue erat, quo Spiritus sancti dona Christi amicis insinuari debebant; quale quid contigit ipso resurrectionis die, quum Christus *adflaret* discipulos, eisque diceret: *Accipite Spiritum sanctum*, Ioan. XX, 22. sed tantum erat signum Spiritus, sub ignis symbolo aduentantis, eiusque velut prænuntius præco & antecursor, de tanti hospitis accessu Christi gregem certiores facturus: vti, fere propinquus magnorum principum ad urbem aliquam aduentus tubarum clangore, ærisue resonantis sonitu, ciuibus significari solet. Quum enim per decem propemodum dies fidelium cætus promissum Christo Spiritum sanctum inter preces auidè expectasset: hoc nunc velut signo dato admonebatur, iam iam adesse expectatissimam illam horam, qua voti sui compos reddi debebat.

Non eum tamen solum in finem hoc quasi classicum canebatur, ut, qui iam congregati erant, fideles excitarentur, ad sacrosanctum illum hospitem, pectora ipsorum inhabitatum; dignis modis excipiendum; sed ut reliqui etiam orbis incolæ ad stupendum illud nouumque spectaculum undecumque conuocaren-

sur. Vti enim olim populus tubis inuitabatur, vt comparet coram Sanctuario, mandata Iehouæ auditorus, Num. X, 2. 3. & vti nostro tempore campanarum fonitu Sacrorum publicorum frequentatio indicitur: ita hic strepitus, magna vi aures pulsans, eo destinatus erat, vt confluerent homines, ad pœnitentiæ fideique doctrinam ex ore apostolorum hauriendam.

Quod autem hoc, non alio, signo diuina sapientia eam ad rem vsa sit, id non caret ratione. Solet nimirum DEVS talia subinde signa prudentissime deligere, quæ præsentî, quod agitur, negotio adcommodata, eiusque indoli adumbrandæ quam maxime idonea deprehenduntur. Quum legem olim promulgaret, quæ terret hominem male conficium, iramque sceleratis minatur, fragores adhibuit & fulgura, fumumque densamque nubem, & montis tremores, aliaque prodigia terribilia, quæ populum in fugam, ipsumque Mosen in timorem coniciebant, Ebr. XII, 18-21. Hic, vbi Spiritus sancti per euangelium operationes iucundæ ac solatii plenæ representandæ erant, similia hisce effectibus signa conspiciabantur.

Habebat olim quinquagesimus post Israelitarum ex Aegypto exitum dies suas portentorum solemnitates, similes quidem, sed tamen etiam dissimiles iis, quæ quinquagesimum, post peractum veræ redemptionis opus, diem nobilitarunt. Ibi *σάλπιγγος ἦχος*, tubæ cælestis sonitus, sed cui horribilium tempestatum fragor tonitruumque fremitus admixtus erat, inuitabat populum ad percipiendam auribus illam vocem, quam qui audiuerant, orarunt, ne sibi plura verba fierent, Ebr. XII, 18. 19. Hic, quum lex animorum, non lapidum, tabulis Spiritus sancti digito inscribenda esset, aer similiter sonitu quodam vehementi perstrepat, sed qui plus admirationis, quam timoris excitat, innumeramque hominum multitudinem

nem conducit, paratam, ad audiendam auidē doctrinam, ex monte Sion prodituram; quem nulla, sicut olim Sinai montem, ambiebant sepimenta, a propiore accessu plebem prohibitura, sed ad quem aditus cuius patebat. Ibi lex tradebatur non sine ignis & flammaram consumentium formidabili pompa; hic ignis quidem conspicitur, sed qui non exurit corpora, verum mentes collustrat, sanctisque ardoribus replet.

Istud igitur signorum analogorum discrimen generatim indicabat, aliam nunc inchoari viarum Domini oeconomiam, qua non Spiritus feruitutis, ad incutiendum alendumque timorem, sed amabilis adoptionis Spiritus, ad procreandam lætitiā ac *παρηγορίαν* aptus, fidelibus dispensaretur, Rom. VIII, 14. Vnde Psalmo LXVIII, 8. 9. 10. Spiritus sancti in ecclesiam noui testamenti effusio Sinaiticæ Domini adparitioni his verbis opponitur: *DEVS, quum tuo populo preires, quum per solitudinem incederes, Selah; terra contremiscebat, ipsique calisuebant, ad illius Sinaensis Dei presentiam, ad presentiam Dei Israelis. Nunc pluuia abundantiam tuam, DEVS, patrimonium consperges, fessumque recreabis.*

At enimuero ad specialiora descendendum est, videndumque, quomodo symbolum illud soni, ex cælo propagati, & flatus rapidi speciem referentis, *Spiritus sancti*, in apostolos *effundendi*, virtutem atque efficaciam pulcherrime designarit.

Imagine *πνοῆς*, flatus seu venti, ad adumbrandam *Spiritus sancti** personam, operationumque indolem, vix commodius quidquam excogitari potest.

Si

* *πνοῆ* & *πνεῦμα* tamquam synonyma adhibentur LXX. Iobi XXXII, 8. *πνεῦμα ἔστιν ἐν ἑσπέραις, πνοῆ δὲ παντοκράτορος ἔστιν διδασκῆσα.* Et cap. XXXIII, 4. *πνεῦμα θεῶν τὸ ποιῆσάν με, πνοῆ δὲ παντοκράτορος ἡ διδασκῆσά με.* Ita ventus quoque Spiritus sancti emblemata est Eccl. XL, 7, Ezech. XXXVII, 9. 14. Cant. IV, 16. Ioan. III, 8.

Si *personam* Spiritus sancti respicias, venti ex abditis naturalibus ortus ad arcanam Spiritus sancti a Patre & Filio processionem cum reuerentia cogitandam nos excitare potest; cuius rationem ab humano ingenio explicari non posse eo minus mirandum est, quum ne venti quidem, qui rerum creaturarum ambitu continentur, primas origines occultosque processus Cohel. XI, 5. detegere valeamus. *Ventum enim tu quidem sonitum audis*, Christus inquit ad Nicodemum; *sed unde veniat, aut quo abeat, prorsus ignoras.* Ioan. III, 8. Id vnum nosse sufficiat, uti ventum ex thesauris suis DEVS producit, Ier. LI, 17. ita Filium, supremum opum paternarum præfectum, ex ditissimis Patris cælestis thesauris sacrosanctum illum Spiritum sua intercessione promere, fidelibusque dispensare. Act. II, 33.

Sed ad *operationes* quoque diuini illius Flaminis adumbrandas venti symbolum aptum natum est. Vti enim venti quouis *libere* spirant, neque vllis obiectis aggeribus aliisue impedimentis coerceri possunt: ita liberrimæ Spiritus sancti operationes a nullius hominis imperio pendent. Singulis ille singula, *prout vult*, distribuit, I Cor. XII, 11. Nunc hic, nunc ille, hic citius, ille tardius, eius motus sentit, nulla arte, nulla vi externa sufflammandos. Vti venti, inprimis vehementiores, omnia mouent, omnia peruadunt, obuia perrumpunt, opposita prosternunt: ita Spiritus quoque diuini tanta vis est & efficacia, ut iners naturæ humanæ pondus ad sanctiorem agilitatem mouere, abditos cordis recessus penetrare, & impedimenta omnia tollere e medio possit. Vti ventorum alii asperiores sunt, qui aerem purgant; alii mitiores, qui cæli æstum refrigerant, tellurisque sinum, pluuia fecundatum, blande recludunt: ita Spiritus cælestis, pro animorum, quos perflat, diuersitate, nunc salutarem tristitiam adfert, nunc pellit tristitiam mentemque refocillat. Nunc velut *aquilo* surgit, nunc tamquam *auster* adest, hortum ecclesiæ peruadens, ut fluant eius odores, Cant. IV, 16.

Et

Et hos quidem effectus sacer ille Spiritus in apostolis primum produxit. Hos permeauit totos. Hos liberrime potentissimeque agitauit. Hos nunc ad scribendum, nunc ad concionandum, nunc ad redarguendam incredulorum contumaciam, nunc ad solandos afflictorum animos, fortiter impulit. His velut instrumentis usus est, ad munitio- nes, aduersus Christi cognitionem elatas, demoliendas. His sanctam animositatem, his tantum animi robur indi- dit, vt inter dirrissimos cruciatus veritatem confessi, ad spirante suauissima solationum aura, ad gloriosam martyrii coronam eniterentur. Eisdem vero animorum motus illi etiam experiuntur, qui apostolorum verbo ad fidem ad- ducti, caelesti isthoc Spiritu beantur, atque aguntur. Rom. VIII, 14.

Sonus autem, quem ille strepitus quasi validi venti efficiebat, *euangelii doctrinam*, cum virtute Spiritus sancti coniunctam, figurabat, ex ore apostolorum publice soni- turam. Non muti enim esse debebant diuini illi praeco- nes, *Φερόμενοι ὑπὸ τῆ πνεύματος ἁγίου*, sed vocem, more tu- barum, edere, illustria DEI & consilia & opera humano ge- neri interpretaturi. Nullus sermo, nulla lingua futura, vbi non vox eorum audiretur. Sonus ipsorum ad omnes terras, oratio ad vltimum pertingere orbem debebat. Psal. XIX, 4. 5. Rom. X, 18. Sed in quibusuis etiam vere cre- dentibus ille Flamini diuini sonitus sentitur. Etsi enim interna atque abscondita est Spiritus regenerantis operatio Ioan III, 8. tamen exterius quoque sese exserit & quasi au- ditur in verbi diuini tractatione, in nominis IESU CHRI- STI confessione, in precibus denique atque laudibus diui- narum Eius virtutum, qui ipsos ex tenebris ad lucem suam admirandam euocauit.

B

Quod

Quod vero sonitus ille, venti strepitum æmulans, non ex terra erumperet, sed ex cælo descenderet; quid aliud denotabat, quam cælestem Spiritus sancti originem, qui, sicut omne munus perfectum, desuper a Patre luminum proficiscitur. Iac. I, 17. Est enim *δύναμις ἐξ ὕψους*, virtus ex alto, Luc. XXIV, 49. motus cælestes tum in apostolis, tum in eorum auditoribus excitatura. Est vitalis aquæ purum flumen, ex Dei & agni folio manans, Apoc. XXII, 1. Est flatus cælestis, inde veniens, quo profectus fuerat Christus, qui non amplius posthac in terra, ex templi adyto, vel quacumque cathedra humana, sed de cælo, quo suam cathedram transtulerat, loquebatur. Ioan. III, 31. Ebr. XII, 25.

Quod denique *totam illam domum*, ubi seruatoris discipuli confidebant, sonitus ille flatusque impletet: ea re significabatur, tum plenos posthac fore apostolos Spiritu diuino, eiusque donis exuberaturos, Zach. IX, 15. Act. II, 5. tum ecclesiam noui testamenti, per apostolos exstructam, replendam esse gloria Iehouæ, vti olim templum fumo, præsentia diuinæ symbolo, 2 Par. V, 13. Esa. VI, 4. immo vero euangelii sono vniuersum posthac terrarum orbem esse imbuendum. Ceterum quum probabilius sit, priuatas, * quam publicas templi ædes, istud theatrum fuisse, vbi res tantæ gerebantur: simul hoc signo declaratum fuit, DEVM, profano impia gentis fano relicto, singulari ratione nullibi in posterum fore, nisi vbi apostoli, & qui eorum testimonio crederent, essent futuri. Matth. XVIII, 20. c. XXVIII, 20.

Quid

* Videantur IOANNIS MARCKII *exercitationes scripturariae ad XXV loca N. T.* exerc. XVII, §. 14. seqq. & 10. *LVD. LINDHAMMERI comm. in acta*, ad c. 1, 13.

Quid cogitatis, dum hæc legitis, o cives? Absit, vt vos adfocietis impiæ isti ac profanæ *scurrarum* cateruæ, qui, dum reliqui huius prodigii spectatores diuinam manum attoniti mirabantur, suspenso naso rem omnem ridebant, Act. II, 14. quos DEVS, qui non eluditur, Gal. VI, 7. viciſſim olim irridebit, immiſſa in ipſos iræ ſuæ procella, quæ eos, tamquam leuiſſimam glumam, igni æterno tradendam, diſſipabit. Pſal. I, 4. 5. Meliora de vobis ſperamus, o CHARA PECTORA, in quibus erudiendis omni virium conatu laboramus.

O ſi cæleſtis ille flatus veſtra quoque muſea, o ſi animos veſtros ſubiret! O ſi diuinus Spiritus vos totos repleret, & non hiſce ſolum feſtis diebus, ſed per omnem, quæ reſtat, vitam ad ſanctas & egregias actiones animaret! Deſinite ſequi ductum carnis, iuueniliumque cupiditatum impetum, quo multi, proh dolor! velut turbine acti, in ſcelus omne, inque æternum tandem exitium abripiuntur. Satis eſt, o NOSTRI, præterito vitæ tempore impuro ſpiritui morem geſſiſſe, volutati in libidinibus & vinolentiis, ac comeſſationum computationumque aſotia. Aliam hic dies vitam, alios mores poſtulat. Abiicite opera tenebrarum, & impietati profanisque concupiſcentiis vale dicto, vt frugaliter & iuſte pieque poſthac viuatis, operam date. Id vero quum ſine DEL Spiritu præſtare numquam poſſiteis, eum vt acquiratis, omni ſtudio contendite. Ex cælo ille venit. Ad cælum igitur oculos, ad cælum manuſ tollite; ſiracidem imitati, qui, *Quum iuuenis eſſem*, inquit, *ſapientiam precibus queſiui, paſſis ſurſum manuſ,* Sir. LI, 15. 21. O vos felices, ſi diuinus ille Spiritus vos adflabit, veſtrumque animum, a noxiis vitiorum vaporibus perpurgatum, ſuauiſſe refocillabit, ſanctiſſimisque motibus totum replebit.

37. **O** DEVS optime maxime, conuerte tuos in academi-
 am nostram oculos, eique hos festos dies salutare esse
 iube. Est illa, si maximam ciuium multitudinem spectes,
 isti campo similis, in quem tuum olim vatem deducebas, os-
 sibus peraridis longe lateque contacto. Ezech. XXXV ll,
 1. 2. Dic Spiritui tuo, o iehova, vt veniat, eaque adflet,
 quo renuiscant. Fac, vt neruis inducantur, & carne ob-
 ducantur, spirituque donentur, qui velut arida ossa, &
 omni vita motuque spirituali destituta, dudum iacuere.
 Fac tanti beneficii & docentes & discentes compotes.
 Emitte e thesauris tuis illum caelestis sanctuarii ventum,
 vt hortum academiæ nostræ peruadat, eumque, flumini-
 bus aquæ vitalis irrigatum, ita sæcundet, vt in paradisum
 DEI, fructibus iustitiæ plenum, conuertatur. Sic templa
 nostra tuis laudibus, sic auditoria doctrinis salubribus, sic
 musea tui nominis inuocationibus gratiarumque actioni-
 bus personabunt. Tibi, o Pater, Tuoque filio,
 cum sacrosancto Spiritu, sit gloria sem-
 piterna. Amen.

P. P.

In Academia Fridericiana, d. XII. Maii,
 M DCC XXXI.

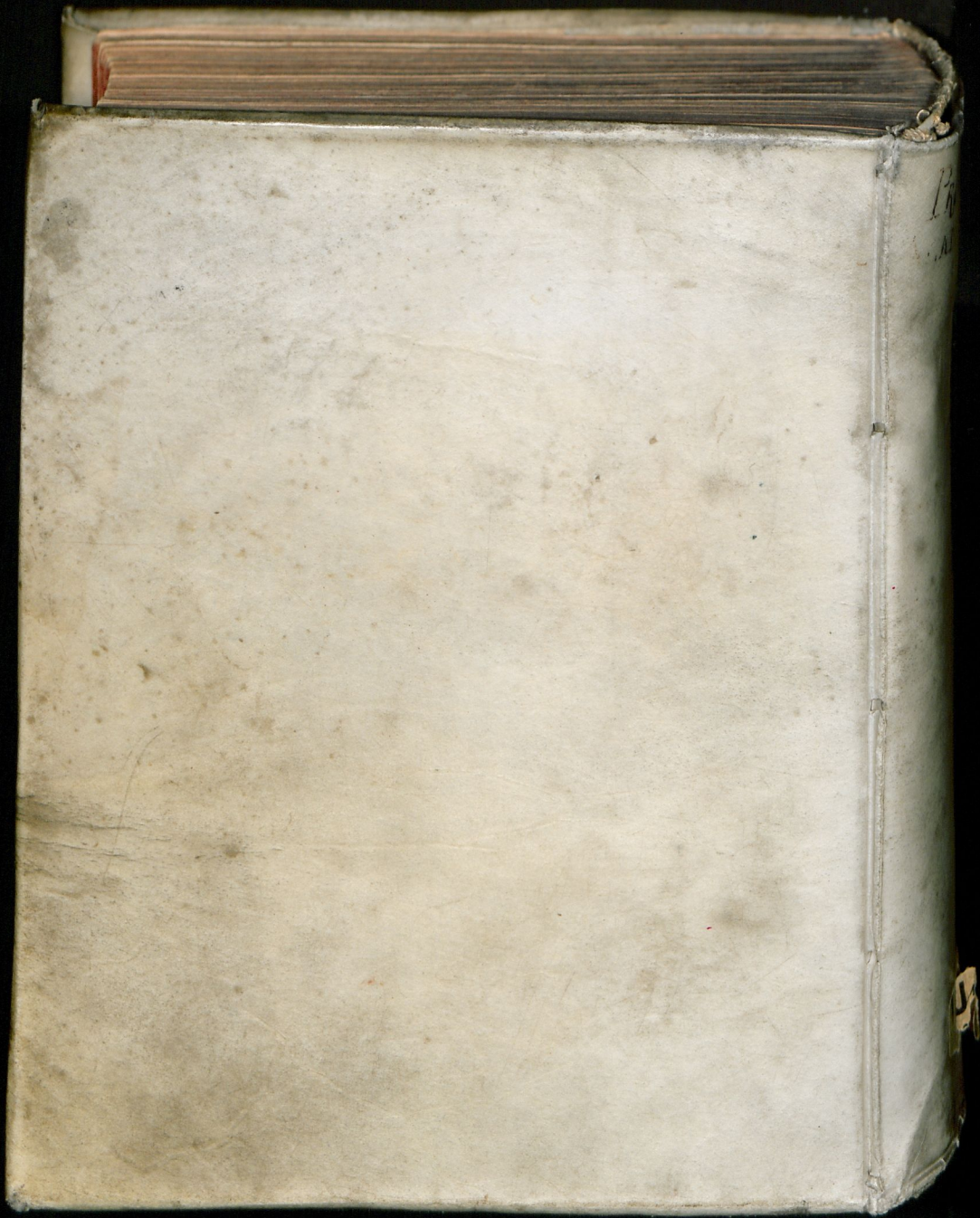

Ta 3011

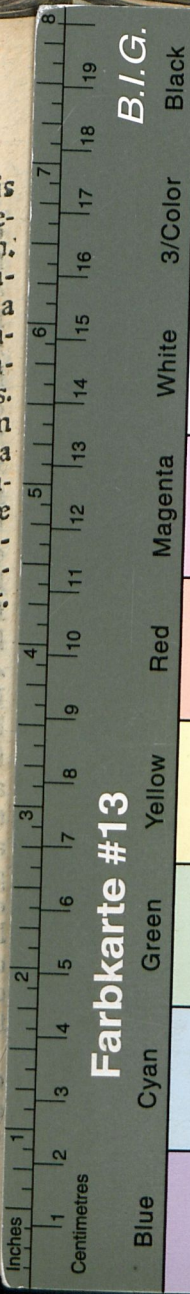
21

WOLP
WOLP

WOLP
WOLP

onis
ve-
um;
tra-
os a
dia-
um-
etis.
um
erga
eu-
ina
vo-
iu-
cet.

28

GRAMMA SACRVM,
QVO
AE FRIDERICIANÆ
RORECTOR
MVS LANGIVS,
AE DOCTOR ATQVE PROF. ORD.
VNA CVM
ARIO & PROFESSO-
BVS RELIQVIS,
S ACADEMICOS
VM PENTECOSTALE
NI M DCC XXXI.
TE CELEBRANDVM
INVITAT,
EISQVE
I AERIS COMMOTIO.
VISIONIS SPIRITVS SANCTI
COMITEM,
EX ACTOR. II, 2.
IDERANDVM PROPONIT.

HALAE
PIS ORPHANOTROPHIL.

ae.

